

Munding Márta

KÖVETKEZETLENSÉGEK AZ ALEXANDROS KÖRÜLI NŐALAKOK ÁBRÁZOLÁSÁBAN

Inconsequenze nella rappresentazione delle donne all' intorno di Alessandro

Durante l'indagine della storiografia su Alessandro Magno si trovano molte inconsequenze le quali solo parzialmente sono spiegabili con l'uso di fonti degli autori secondari, oppure con le esigenze dei generi scelti dagli storiografici. Il punto di partenza anche del nostro articolo è un'inconsequenza di questo tipo. Arriano infatti, in connessione con le nozze contratte a Susa, osserva, servendosi di Aristobulo come di fonte, che Alessandro sposò Barsine, la maggiore delle figlie di Dario, e oltre a lei Parisatide, la minore delle figlie di Ochos. Dopo questo ci fornisce un elenco delle ulteriori coppie di sposi, menzionando che il re macedone diede a Nearco la figlia di Barsine e di Mentore. Il problema relativo all'episodio diventa evidente dal confronto con le altre fonti. Curzio Rufo, Diodoro, Giustino e Plutarco infatti menzionano una certa Barsine, figlia di Artabazo, vedova di Mentore e forse di Memnone, mentre chiamano la figlia di Dario Statira in antitesi alla descrizione di Arriano. Naturalmente gli studiosi hanno avanzato delle proposte per risolvere questa inconsequenza. Alcuni la consideravano per un errore o per uno sbaglio, altri invece pensavano che la nostra donna ebbe due nomi in realtà: Statira e Barsine nello stesso tempo. Il mio articolo dunque suggerisce una terza possibilità per risolvere questo problema. Secondo la mia opinione, il motivo del cambiamento è cosciente: con questo fatto Aristobulo avrebbe voluto tacere assolutamente la relazione di Alessandro con Barsine, figlia di Artabazo, nonché il loro figlio illegittimo, nominato Eraclé. Aristobulo quindi, per la pressione della propaganda, rende inesistente la relazione tramite un cambiamento semplice di nome, cioè rappresentandola come una finzione, affinché l'immagine continente, clemente e magnanima di Alessandro, tanto accentuata nelle testimonianze, continui di ritenere il suo splendore.

Az Alexandros-hagyomány vizsgálata során számos problémával, a közölt információk közti disszonanciával találkozhatunk. Mindez csupán részben indokolható a választott műfaj követelményeivel, terjedelmi korlátaival, valamint a ránk maradt másodlagos szerzőkhöz köthető forráshasználattal. A problémát tovább bonyolítja, hogy a fennmaradt szerzők sok esetben nem nevezik néven az általuk követett forrást, így teljességgel eldönthetetlen, hogy a beszámolóik közötti eltérés oka valójában választott forrásaik különbözőségének köszönhető, vagy éppen sajátos, önkényes betoldásaikkal, módosításaikkal van dolgunk írói szándékukból kifolyólag. Azt sem szabad ugyanis figyelmen kívül hagynunk, hogy a makedón uralkodó alakja mindig is lehetőséget adott a burkolt aktualizálásra, sok esetben pedig a moralizálásra, ami ugyancsak meghatározza, befolyásolja az író Alexandrosról közvetített képét, tetteinek bemutatását.

Az ellentmondások egyértelmű feloldása mindezek miatt sok esetben lehetetlen, így olykor pusztán részmegoldásokkal kell megelégednünk. Munkánk kiindulópontja is egy ilyen következetlenség.

Arrhianos a susai menyegző kapcsán forrásként Aristobulosra hivatkozva megjegyzi, hogy Alexandros Barsinét, III. Dareios legidősebb lányát, valamint Parysaszt, Óchos legfiatalabb lányát vette feleségül. A továbbiakban egy listát közöl a további egybekeltekről, megemlítve, hogy Nearchoshoz Alexandros Barsiné és Mentór lányát adta hozzá.¹ Véleményem szerint azonban Arrhianos beszámolójában csupán az első állítást tulajdoníthatjuk teljes bizonyossággal Aristobulosnak, a házasságkötésre vonatkozó további adatok eredete kérdéses: származhatnak Ptolemaiosztól, most már meg nem nevezve Aristobulostól, vagy esetlegesen egy teljesen különböző harmadik forrástól.

A szövegrésszel kapcsolatos probléma a többi forrással összevetésben válik világossá. Curtius Rufus,² Diodóros,³ Iustinus⁴ valamint Plutarchos⁵ is III. Dareios lányát Arrhianossal ellentétben Stateirának nevezi. Beszámolnak ugyanakkor egy bizonyos Barsinéről, akit Artabazos lányának, Mentór, valamint Memnón özvegyének tekintenek. Ezen görög neveletésben részesült, feltűnő szépségű, valamint előkelő származású nőről megtudjuk, hogy Damaskosnál került makedón fogságba több perzsa nővel együtt. A már említett 4 forrásból értesülünk arról is, hogy Alexandrosszal való viszonyából egy Héraklés⁶ nevű gyermek születik, aki mint lehetséges örökös kerül majd szóba az utódlás körüli vitákban. Fontos azonban leszögeznünk, hogy ezen adatot némelyik szerző Barsiné fogságba eséséről szóló

¹ Arr. VII. 4. 4–8.

² Curt. IV. 5. 1.

³ Diod. XVII. 107. 6.

⁴ Iust. XII. 10. 9–10.

⁵ Plut. Alex. 70.

⁶ A névválasztás propagandisztikus voltáról vö.: CARNEY, E. D.: *Women and Monarchy in Macedonia*. Norman, 2000, 103.: „Barsine's son's name also seems pointedly meaningful because it not only recalls Alexander's personal emulation of Heracles but also refers to the Argeads' supposed Heraclid ancestry.” A kapcsolódó lábjegyzetben vö.: „On Heracles' name as related to Alexander's hero emulation, see Schachermeyer, F.: *Alexander der Grosse. Das Problem seiner Persönlichkeit und seines Wirkens*. Vienna, 1973, 409.”

beszámoló után közli, így Iustinus,⁷ valamint Plutarchos,⁸ míg a többiek csupán az utódlás kérdése kapcsán említik, így Curtius Rufus,⁹ valamint Diodóros.¹⁰ Ezen nőalak mindig is problémát jelentett a témával foglalkozó kutatóknak: éppen a források következetlenségei, valamint a már említett, más-más helyre illesztett beszámolók miatt. Mindenekelőtt Barsiné születésének időpontját, Alexandrosszal való viszonyának időtartamát, Héraklés születésének idejét próbálták meghatározni, egyesek még létezését is kétségbe vonták, olyannyira, hogy gyermekét egyszerűen *impostornak*, trónkövetelőnek titulálták.¹¹ Ezen kutatási eredmények részletes ismertetése meghaladja a jelen tanulmány kereteit, illetőleg nem kapcsolódnak szervesen a vizsgált problémához. A nőalak létét valósnak tekintem, s a továbbiakban kísérletet teszek annak bizonyítására, hogy a forrásokban olvasható, látszólag egymásnak ellentmondó állítások kibékíthetők.

A fentiek alapján tehát két Barsinéről tudunk: egyikük Artabazos lánya, talán Mentór, valamint Memnón özvegye, később Alexandros szeretője, a másik pedig III. Dareios lánya, akit Arrhianoson kívül minden forrás Stateirának nevez.

Ennek az ellentmondásnak a feloldására természetesen születtek megoldási javaslatok. Egyesek úgy vélték, hogy az eltérés oka valójában tévedés vagy elírás, így Arrhianos Aristobulosra visszanyúló adatát nem szabad komolyan vennünk, és a Barsiné névalak helyett Stateira kellett, hogy álljon.¹² Mindebből három lehetőség adódik. Vagy Aristobulos tévedett, vagy Arrhianos követett el hibát Aristobulos

⁷ Iust. XI. 10. 2–3.; XII. 15. 9.; XV. 2. 3.

⁸ Plut. Alex. 21. 7–9. Plutarchos Alexandros életrajzában nem szól közös gyermekükről, jóllehet tud Hérakléstől vö.: Plut. Eum. 1.

⁹ Curt. X. 6. 11–14.

¹⁰ Diod. XX. 20. 1–4.; XX. 28. 1–4.

¹¹ TARN, W. W.: Heracles son of Barsine. JHS 41 (1921) 18–28.; ID.: Alexander the Great. Vol. 2., Cambridge, 1950, 330–337 (újragondolja és némileg módosítja korábbi nézeteit, végkövetkeztetése azonban ugyanaz). Nézete mellett még: HAMILTON, J. R.: Plutarch Alexander. A commentary. Oxford, 1969, 55–56.; vele szemben (valósnak tekintik Barsiné, valamint Héraklés létezését): BERVE, H.: Das Alexanderreich. Vol. 2. München, 1926, 102–104.; BRUNT, P. A.: Alexander, Barsine and Heracles. RFIC 103 (1975) 22–34. (ez utóbbi Tarn nézeteinek teljes körű kritikája); BOSWORTH, A. B.: Conquest and Empire. Cambridge, 1988 (magyar fordítás Budapest, 2002, 97–98.); HAMMOND, N. G. L.: Sources for Alexander the Great. Cambridge, 1993, 53., 155–156.; CARNEY, E. D.: Alexander and Persian Women. AJPh 117 (1996) 563–583. passim; ead.: Women in Alexander's court. In: Brill's companion to Alexander the Great. (ed. ROISMAN, J.) Boston, 2003, 243.; CHUGG, A.: Alexander's Lovers. Lulu. com, 2006, 131–143. Barsiné alakjáról még: ATKINSON, J. E.: A commentary on Q. Curtius Rufus' *Historiae Alexandri Magni* Books 3 and 4., Oxford, 1980, 260–261.; PEARSON, L.: The Lost Histories of Alexander the Great. New York, 1983, 117., 159–160.

¹² BERVE, H., 1926, 363–364.

adatának átvételekor, a legvalószínűbb azonban az, hogy mind Aristobulos, mind pedig Arrhianos helyesen közölte a nőalak nevét, és talán a szöveg másolása kapcsán történhetett tévesztés.

Mások felvetették annak lehetőségét, hogy Dareios lányának valójában két neve volt, vagyis egyszerre Stateira és Barsiné.¹³ Az azonban nem dönthető el teljes bizonyossággal, hogy nőalakunknak kezdettől fogva két neve volt-e, vagy esetleg a házasságkötés pillanatában történt névváltoztatás.¹⁴ Mindezekon felül még az is elképzelhető lenne, hogy az egyik névalak esetlegesen egy, a perzsa arisztokrata, elsősorban királyi nőket megillető titulus volna.¹⁵

Az előbb említett megoldások egyike sem zárható ki teljes bizonyossággal, véleményem szerint azonban egy harmadik lehetőséggel is számolnunk kell. Tézisem bizonyításához elsőként Plutarchost kell segítségül hívnom, aki a legtöbb adatot szolgáltatja Barsinéről. Forrásként ő is megnevezi Aristobulost egy mondat kapcsán, melyből megtudjuk, miszerint Parmeniön próbálta rábeszélni Alexandrost, hogy kösse magához ezt az előkelő származású, szép nőt. Tarn eredményeit¹⁶ elfogadva úgy vélem, hogy itt valóban félreértésről van szó, Plutarchos minden bizonnyal összekevert két történetet. Az egyik Diodóros leírásában maradt ránk. Parmeniön ugyanis valóban adott tanácsot Alexandrosnak arra vonatkozóan, hogy házasodjon meg Makedóniából való elindulása előtt, azért, hogyha valami történne Ázsiában, legyen legitim utód.¹⁷ A másik az Alexandros és Dareios levelezése kapcsán olvasható történet. A jelenetben ugyanis a perzsa uralkodó makedón fogságban lévő lányát ígéri Alexandrosnak. Parmeniön az ajánlat elfogadására buzdítja a makedón uralkodót, aki viszont, mint oly sok más esetben, most is elutasítja a tanácsot, mondván: ha Parmeniön lenne, ő is elfogadná azt, de mivel Alexandros, így nem teszi.¹⁸ Plutarchos ténylegesen összekeverhette a két történetet, hiszen ő Dareios lányát Stateiraként ismerte, így az Aristobulosnál olvasható, a perzsa nagy-

¹³ CHUGG, A., 2006, 134.

¹⁴ TARN, W. W., 1950, 334–335. Nézete mellett még HAMILTON, J. R., 1969, 195.: „*The eldest daughter of Darius is uniformly called Stateira, perhaps by confusion with her mother, except by Arr. 7. 4. 4 who in his list of weddings gives the official (correct) name, Barsine (see Tarn 2. 334, n. 4 ...)*.”

¹⁵ CHUGG, A., 2006, 134.; CARNEY, E. D., 2000, 32–34.; EAD.: What’s in a Name? The Emergence of a Title for Royal. In: *Women’s History & Ancient History*. (ed. POMEROY, S. B.) Chapel Hill, London, 1991, 154–172.

¹⁶ Ld. fent.

¹⁷ Diod. XVII. 16. 2.

¹⁸ Arr. II. 25. 1–3.; Curt. IV. 11. 10–15.; Diod. XVII. 54. 4–5.; Plut. Alex. 29. 7–8.

király lányára vonatkozó megjegyzéseket tévesen Artabazos lányára vonatkoztatta. Mindezt még inkább alátámasztja, hogy Parmeniön tanácsa a legkevésbé sem viszonyra, sokkal inkább házasságra irányult, hiszen az Alexandros által elismert, legitim utódra volt szükség.¹⁹

A fentieket látva megállapíthatjuk, hogy Plutarchos beszámolójában éppen úgy, mint Arrhianos esetében egy-egy mondat származik bizonyíthatóan Aristobulostól. Plutarchos figyelmét egyszerűen elkerülte Aristobulosnak Dareios lányára, Barsinére vonatkozó megjegyzése, így a valamely más forrásra vagy forrásokra visszavezethető, Artabazos lányát mint Alexandros szeretőjét bemutató epizód után illesztette fenti közlését, úgy vélve, hogy valójában a két nő azonos.

Az eddigiek alapján a következő lehetséges okokat tudjuk felsorolni a következetlenség megoldására:

1. lehetőség: Aristobulos tudott és írt Alexandros szeretőjéről, Barsinéről, az említett leírás viszont nem maradt ránk, mivel a későbbi források figyelmen kívül hagyták, vagy éppen valamely más forrás beszámolóját követték a jelenet kapcsán, s így Arrhianosnak köszönhetően Aristobulosnak csupán a másik Barsinéről, Dareios lányáról szóló megjegyzését ismerjük.²⁰ Ennek a lehetőségnek az esélye azonban meglehetősen csekélynek tűnik.

2. lehetőség: Aristobulos nem írt Alexandros és Barsiné viszonyáról, valamint gyermekükről: vagy azért, mert mindezt csupán fikciónak vélte, tehát Barsiné, valamint Héraklés létezését kétségbe vonta (ez a feltételezés tűnik a legvalószínűbbnek), vagy azért nem ejt szót erről a történetről, mert a kapcsolatot *legomenának* tartotta, így megörökítésre méltatlannak ítélte. Ez a vélekedés ugyancsak valószínűtlen, hiszen a fennmaradt *fragmentumok* alapján tudjuk, hogy Aristobulos előszeretettel írt Alexandros magánéletéről, jelleméről.²¹ Ezen lehetőséget azonban teljességgel kizárja, hogy egyetlen ránk maradt beszámoló sem vonja kétségbe Bar-

¹⁹ TARN, W. W., 1950, 336–337. Hasonló véleményen: PEARSON, L., 1983, 159.; HAMILTON, J. R., 1969, 55.; GREEN, P.: *Alexander of Macedon*. Berkeley, Los Angeles, 1991, 539., 5. j.

²⁰ Ezen lehetőség kapcsán vö.: PEARSON, L., 1983, 159–160.: „But if he (*Aristobulus*) said something about the relations between Alexander and a Persian lady called Barsine (whether a daughter of Darius or not), the presumption is that he cleared up the mystery of „*Heracles, son of Barsine*,” the boy whom Antigonus put forward as a pretender to the throne of Macedonia in an attempt to unseat Cassander; we cannot be sure that Aristobulus was loyal to the memory of Cassander; but if he was, he would have to show that this boy was an impostor or at best an unacknowledged son of Alexander”.

²¹ PEARSON, L., 1983, 186.; BRUNT, P. A., 1975, 30.

siné, valamint Héraklés létezését.²² Annak ellenére tehát, hogy forrásaikat nem tudjuk egyértelműen meghatározni, indokolatlannak tűnik létezésüket csupán fikciónak tekinteni.²³

3. lehetőség: Aristobulos tudott Alexandros és Barsiné viszonyáról, esetlegesen pedig születendő gyermekükről is, de elhallgatja az erről szóló információkat, vagy ami még valószínűbb, hogy szándékosan és tudatosan összemosza a két nőalakot. Így III. Dareios lányát, Stateirát a többi forrással szemben Barsinének nevezi, és nem szól Artabazos lányáról, a tényleges Barsinéről, sem pedig gyermekéről, Héraklésről. Ha ezen eshetőséget elfogadjuk, jogosan merül fel annak kérdése, hogy miért kellett elhallgatnia Alexandros és Barsiné viszonyát, vagy még inkább: mi indokolja, vagy indokolhatta Aristobulos módosítását, ferdítését.

Ez utóbb felvetett kérdéseket illetően két megoldási javaslatot tudunk felvázolni.

Az első, ami ugyanakkor kevésbé valószínű, hogy Aristobulos, éppen úgy, mint Diodóros, vagy még sokkal inkább Diodóros forrása, azért nem beszél megfelelő helyen vagy egyáltalán a kapcsolatról, valamint a gyermekről, mivel szem előtt tartja Barsiné státuszát. Nem szabad elfelejtenünk ugyanis, hogy Barsiné csupán Alexandros szeretője, nem pedig felesége, mindezekon felül pedig perzsa nő. A kapcsolatból született gyermek, Héraklés tehát illegitim utódnak tekinthető, így személye heves makedón ellenállást vált/váltott volna ki a trónutódlás körüli vitákban.²⁴ Teljességgel érthető tehát, hogy akkor válik potenciális örökössé, amikor a

²² CHUGG, A., 2006, 136.: „*In fact no surviving ancient source disputes the fact that Alexander was Heracles' father, despite the fact that Cassander and others would have had strong motives to do so had it been feasible.*”

²³ BRUNT, P. A., 1975, 34.: “*The story comes from good sources, Aristobulus and probably Hieronymus, and is no more discredited than many historical facts, if it appears in a context in which errors can be detected.*”

²⁴ CHUGG, A., 2006, 135; BROSIUS, M.: *Women in Achaemenid Persia*. Oxford, 1996, 31., 190–191. Könyvében két kategóriát különít el: 1. az uralkodó feleségei (Achaemenida, vagy perzsa nők); 2. olyan nők, akiket az uralkodó nem vett feleségül (idegen nők). A második csoportba tartozó nők nagyobb megbecsülésben részesültek, mint pusztán ágyasok, mégis csupán az első kategóriába tartozó nőktől született gyermekek tekinthetők legitímnek. A perzsa nők helyzetéről a makedón társadalomban vö. még: CARNEY, E. D., 1996, passim, de különösen 579–580.: “...neither of Alexander's sons by Asian women were taken very seriously by Macedonians and Greeks, although Roxane's son fared better than Barsine's... Alexander IV and Heracles were the sons of captives, of the conquered Asians (Curt. 10. 6. 13–14)... A number of factors contributed to the failure of Heracles' candidacy in relation to the two other heirs: Alexander had not married Barsine...” Carney mindehhez a következő megjegyzést fűzi: „There is no evidence about whether he recognized Heracles as his son.”; ld. még EAD., 2000, 103.; BOSWORTH, A. B.: *The Legacy of Alexander. Politics, Warfare, and Propaganda under the Successors*. Oxford, 2002, 30.; CARNEY, E. D., 2003 passim, de különösen 230.: „None of the wives achieved any significant public role or influence, primarily because all were Asian women scorned by the xenophobic Macedonians and Greeks, and secondarily because none of them produced an heir until after the death of Alexander himself.”

legitimnek tekinthető utódok, vagyis Rhóxané gyermeke, valamint Alexandros féltestvére, Philippos Arrhidaios már nem élnek. A mellőzés oka tehát az lenne, hogy a kapcsolatból született gyermek illegitim, alakja csupán Kr. e. 309-ben kerül előtérbe, így az Alexandros pályáját taglaló művekben nem szükségszerű említést tenni róla, annál is inkább, mivel Aristobulos minden bizonnyal csupán Alexandros haláláig követte az eseményeket.²⁵

A második, véleményem szerint jóval meggyőzőbb megoldáshoz Curtius Rufus Alexandros-történetét kell segítségül hívnom. A szerző a III. könyvben beszámol ugyan Barsiné fogságba eséséről,²⁶ azonban nem említi sem azt, hogy Alexandros Damaskosnál találkozott vele, sem azt, hogy ő volt az első nő, akivel közelebbi kapcsolatba került, jöllehet tudott róla, hiszen X. könyvében beszél közös gyermekükről.²⁷ A hallgatás oka minden bizonnyal tudatos. Ugyanis amennyiben szerzőnk beszámolt volna Alexandros és Barsiné kapcsolatáról, akkor teljességgel érvénytelenítette volna az első öt könyvben olyannyira hangsúlyozott, a perzsa nőkkel szemben tartózkodó és nagylelkű Alexandros-képet.²⁸ Felmerül a kérdés: nem lehet-e, hogy Aristobulos változtatásainak hátterében is hasonló megfontolások rejlenek.

Arrhianos prooimionjában néven nevezi az általa elsődlegesen követett, és egyben legmegbízhatóbbnak ítélt forrásait, Ptolemaioszt és Aristobuloszt. A két, Alexandros körébe tartozó szerzőről tudjuk, hogy elsődleges szerepük lehetett egy meglehetősen Alexandros-barát hagyomány kialakításában. Nem meglepő tehát, már amennyire a fennmaradt fragmentumokból megítélhetjük, hogy Aristobulos következetesen kedvező színben tünteti fel Alexandrost, így a makedón uralkodó bűneit, tévedéseit igen gyakran megszépíti, elhallgatja, vagy éppen elkendőzi, a tévedések, vagy hibák okait mintegy másra hárítva át.²⁹ Nem túlzás ebben az értelemben akár Alexandros udvari krónikásának, apológétájának nevezni.³⁰ Ennyiben

²⁵ Arr. VII. 26. 3. A sor fordításához BOSWORTH, A. B., 1980, 23–24.: *“He concludes his digest of the Ephemerides with the observation that Ptolemy and Aristobulus took their narratives no further. The alternative interpretation, that their account was not substantially different from that of the Ephemerides, is most unlikely.”*

²⁶ Curt. III. 13. 14.

²⁷ Curt. X. 6. 11–14.

²⁸ Vö.: HECKEL, W.: Notes on Q. Curtius Rufus' History of Alexander. AClass 37 (1994) 72.

²⁹ Vö.: HAMILTON, J. R.: Alexander the Great. Pittsburgh, 1973, 16.; BRUNT, P. A., 1975, 23.; BOSWORTH, A. B.: A Historical Commentary on Arrian's History of Alexander. Vol. I. Oxford, 1980, 28–32.; PEARSON, L., 1983, 150–187.; BAYNHAM, E.: Alexander the Great: the unique history of Quintus Curtius. Michigan, 1998, 74, 79.

³⁰ BOSWORTH, A. B., 2002, 428.

tehát Aristobulosnak ténylegesen érdekében állhatott a két nőalak nevének felcserélése. Ezzel a megoldással ugyanis kiküszöbölhette az Alexandros jóhírén esett csorbát, amely egyáltalán nem állt összhangban a forrásokban oly sokat hangoztatott, a fogolynőkkel szemben megnyilvánuló uralkodói mértéktartással, *clementiával*. Azzal tehát, hogy Stateira nevét Barsinére módosítja, Aristobulos Curtius Rufushoz hasonlóan egy, a foglyaival szemben clemens Alexandros-képet kíván reprezentálni. Mindezt még inkább alátámasztja Arrhianos leírása, aki a Rhóxané jelenet kapcsán megjegyzi, hogy bár az uralkodó szerelmes volt a nőbe, mégsem közeledett hozzá házasságkötés előtt.³¹ Arrhianos a többi szerzőhöz hasonlóan ugyancsak hangsúlyozza Alexandros önmegtartóztatását a fogolynőkkel szemben, különös tekintettel Dareios nőrokonaira.³² Egyértelmű tehát, hogy Arrhianos valamelyik forrása fontosnak tartotta Alexandros uralkodói erényeinek hangsúlyozását.

A Barsiné-történetet érintő változtatás egyáltalán nem lenne egyedülálló az Alexandros-hagyományban. Gondoljunk elsősorban a Dareios feleségének, Stateirának halálát taglaló beszámolókra. A perzsa nagykirály felesége ugyanis több mint egy évvel fogságba esése után hal meg minden bizonnyal gyermekszülésben. Egyes források éppen ezen okból kifolyólag változtatják meg a történetet. Halála okának az út fáradalmait nevezik meg,³³ vagy éppen a történetet korábbra helyezik,³⁴ mintegy elosztatva annak gyanúját, hogy a perzsa királynőt más férfi érintette férjén kívül.³⁵ A változtatás oka nyilvánvaló, vagyis hogy a mértékletes uralkodó képére még csak árnyék se vetülhessen.³⁶

Mindez pedig még inkább alátámasztja koncepciómat, hiszen a módosítások hátterében itt is ugyanazon okokat sejthetjük, mint tettük a Barsiné történet kapcsán.

³¹ Arr. IV. 19. 4 – 20. 4.

³² Vö.: BOSWORTH, A. B.: *A Historical Commentary on Arrian's History of Alexander*. Vol. II. Oxford, 1995, 130–133.

³³ Curt. IV. 10. 18–34.

³⁴ Plut. Alex. 30 (halála oka a gyermekszülés).

³⁵ További források: Diod. XVII. 54. 7 (egy mondatot szán az elbeszélésének és nem adja meg halála okát); Iust. XI. 12. 6–16 (a gyermekszülést tartja a halál okának, a történetet pedig Dareios harmadik diplomáciai közeledése elé helyezi). Ld. ehhez.: HAMILTON, J. R., 1969, 78.

³⁶ ATKINSON, J. E., 1980, 392.: „*When the story of Stateira's death was moved closer to the battle of Gaugamela Alexander's protectiveness towards Darius' family would have lost credibility if Stateira died in childbirth: thus Curtius may have attributed a different reason to Stateira's death – a rationalization designed to save Alexander's reputation and to remove an inconsistency from the story.*”; HAMMOND, N. G. L., 1993, 65.; BOSWORTH, A. B., 1995, 133.; CARNEY, E. D., 1996, 570–571.; ead., 2003, 247–248.

A fentiek alapján összegzés gyanánt megállapíthatjuk, hogy a szerzők összevetéséből kimutatható következetlenséget tekinthetjük forráskezelési hibának, tévedésnek, vagy másolási tévesztésnek, illetve feltételezhetjük, hogy nőalakunknak két neve volt. Ezek azonban rendkívüli módon leegyszerűsíték a források között kimutatható eltéréseket. Megítélésem szerint Aristobulos változtatása inkább tudatos, melynek elsődleges célja az lehetett, hogy a makedón uralkodónak Barsinével, Artabazos lányával folytatott szerelmi viszonyát, valamint a kapcsolatból született illegitim utódot, mintegy az uralkodó szégyenfoltját elkendőzze. Aristobulos egy egyszerű névváltoztatással a kapcsolatot valójában meg nem történtté teszi, a propaganda nyomásának engedve, mintegy a fikció mezejére száműzve hallgatásával, hogy azután az Alexandros-hagyományban állandó toposzá váló olyannyira clemens Alexandros-kép tovább ragyoghasson.